

ENTREVISTA

REVISTA GALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 50-52

aco Martín acaba de ser nomeado socio de Honra de GALIX en novembro de 2017, un recoñecemento máis que merecido. Fina Casalderrey, na comunicación que enviaba con ese motivo, afirmaba que el lle abría as portas á literatura infantil galega ao gañar o primeiro Premio Nacional de Literatura Xuvenil do Ministerio cun libro na nosa lingua. Sucedía en 1986 con *Das cousas de Ramón Lamote*. Paco, que significou para ti este premio?

Primeiro, unha gran sorpresa... Eu andaba moi satisfeito porque gañara o do Barco de Vapor e con el a posibilidade de pagar os gastos de xestión da hipoteca na que Ánxela e mais eu nos estabamos comprometendo e, se hei contar verdade, nin tan sequera sabía da existencia dese premio. Despois da sorpresa, da ledicia e do orgullo comecei a recibir parabéns e a saber que era a primeira vez que un libro escrito en galego recibía un premio nacional de literatura (un mes ou dous despois gañaría o de narrativa Alfredo Conde co seu *Xa vai o grifón no vento*) o que axudaba a demostrar que a miña lingua era tan boa coma calquera outra para todo.

Esta non era primeira porta que abrías. *Das cousas de Ramón Lamote* tamén estreaba o Primeiro Premio Barco de Vapor en galego en 1984, e pasaba a ser o primeiro dos libros galegos (dunha soa autoría) que formaba parte da prestixiosa Lista de Honra do IBBY en 1986, e tamén da Lista dos White Ravens. Un libro inaugural que mostraba ao mundo que se estaba a facer en Galicia e, tamén, unha parte da nosa idiosincrasia. Que conta de nós Ramón Lamote? Por que cres que mereceu todos estes recoñecementos?

Sería moita pedantería pola miña parte dicir agora que todos estes resultados se deberon

a un proxecto calculado de antemán. E ademais, non sería sincero. O certo é que cadrou así. Tamén o é que o feito de que o protagonista sexa maior, que a súa visión crítica da sociedade e a denuncia que dela poida facer sexan dende o humor e certa inxenuidade estaban pensados así, que as situacións, por veces surrealistas, nas que chega a encontrarse están, en certa medida, programadas... Mais non é menos certo que –falo por min pero sei que non son o único caso– os personaxes dos meus relatos teñen moita vida propia e case sempre acaban por facer o que eles deben considerar que mellor lles vai.

Moito nos ten dado ese libro... Por moito que pasara o tempo seguimos a atoparlle puntos de encontro co noso presente e, tal como relataba o alumno de primeiro de bacharelato que o presentou no acto ao que nos referíamos, é un clásico. Desde o principio pensaches nel como un libro dirixido á rapazada?

Non necesariamente. O libro era –e é– para todos pero cun interese claro para que chegase á xente máis nova. Non é que pretendese adoutrinar (nada máis lonxe das miñas intencións) pero si poñer o lector fronte a determinadas situacións e circunstancias para que el decidise. As meirandes satisfaccións déronnas aqueles que me comentaban como o libro que entrara na casa porque á nena ou ao neno llelo recomendaran no centro no que estudaba, acabou sendo lido e festexado pola avoa, o pai, a tía e mesmo algún veciño...

Existe, realmente, Ramón Lamote?

Claro que si. Recibín noticia de que Lamote estaba inspirado, sen dúbida ningunha, nun señor de Salamanca, outro que aseguraba que era, seguro, un personaxe da Córdoba arxentina, ou de Chantada, de Almería, Puer-

to Rico... E mantiven correspondencia postal e mesmo recibín a súa visita aquí en Lugo con don Ramón Lamote de Grignon, enxeñeiro agrónomo residente en Tortosa, membro dunha coñecida familia barcelonesa de músicos, científicos e universitarios e unha persoa encantadora que ben podería encarnar o protagonista do libro.

Creo que todos coñecemos ou temos algo de Ramón Lamote, pero eu nunca podería dicir aquilo que Flaubert dixo: *Madame Bovary c'est moi*. Pero estou moi satisfeito de que haxa tanta xente que sabe del.

Foi tan importante Ramón Lamote que chegou a denominarse así un grupo de autores de literatura infantil e xuvenil: a "xeración Lamote". Podes contarnos como foi iso?

Foi Manolo Bragado, o director de Edicións Xerais, quen nos bautizou a Fina Casalderrey, Agustín Fernández Paz, Xabier P. Docampo, Xavier Senín e mais a min –e se cadra alguén máis– como *Xeración Lamote*, e parece que a nomeada tivo éxito.

Houbo un momento no que viamos os teus libros ilustrados por Xoán Balboa e semellaba que ningún outro artista podía pasar o teu imaxinario a imaxes coma el. Como o sentías ti?

Xan Balboa foi un artista maxistral e eu tiven a sorte de me saber amigo del –tamén compadre, que son padriño da súa filla Sabela– e conseguín metelo nisto de ilustrar libros a partir do primeiro libro que me publicaron, *Muxicas no espello*. Despois tamén ilustrou libros de Darío Xohán Cabana, Lois Diéguez, Neira Vilas... Interpretaba perfectamente os meus textos e tiñamos moita complicidade.

Paco Martín é máis que Ramón Lamote, tanto na primeira como na segunda entrega (*Das novas cousas de Ramón Lamote*, 2012). Paco ten escrito para

os máis pequenos (volvendo a vista á tradición) libros como *O libro das adiviñas*, e *Que cousa é cousa?... Libro das adiviñas*, porque sabe do valor da transmisión oral e do xogo. Para eles tamén escribiu contos como *Servando I rei do mundo enteiro*, *Un robot pequeno* e *Andanzas e amizades dun robot pequeno*, *Sabeliña e os ratos ou A rula*, *o peluche e a nena*. Para os máis grandes, ten publicado títulos como *Lembranza nova de vellos mesteres*, *Medio burato* ou *Auga para encher un cesto*. Como te sentes mellor escribindo para a infancia ou para a mocidade?

Tanto me ten. O que quero é pasalo ben e facer o posible porque haxa máis persoas que tamén o pasen ben. Ás veces as cousas saen máis medradas e outras máis cativas, pero son elas.

Certamente, ti tamén es un autor de literatura para adultos (*Muxicas no espello*, *No cadeixo*, *E agora cun ceo de lama...*) pero a nós interéstanos máis a literatura infantil e xuvenil porque ademais de escritor es mestre, un mestre preocupado pola escola que formou parte dos movementos de renovación pedagóxica desde os primeiros tempos. Un mestre consciente da situación do alumnado en relación á lingua e da necesidade de crear obras para esta rapazada, especialmente no momento en que o galego pode entrar na escola. De aí que te convertas no director do suplemento *Axóuxere*, o *Semanario do neno galego*, publicado no xornal *La Región* de Ourense nos anos 1974 e 1975. Fálanos dese suplemento, que debeu ser o primeiro desa época, de como conseguías realizalo e do que supuxo para a escola e a rapazada dese momento.

Aquilo foi unha fermosísima aventura que emprenderamos Xan Balboa, Ulises Sarry e mais eu e que supuxo moito

traballo, moitas viaxes de Lugo a Ourense os sábados, porque o resto da semana eu tiña clase en Bretoña, moita solicitude de axuda –nunca económica– a compañeiras e compañeiros (fundamental a de Alonso Montero) e moita ilusión. Comezara chamándose “O Vagalume” e pasou despois a se chamar *Axóuxere*. Fixemos alí cousas, algunhas bastante boas, e, sobre todo, abalamos a árbore da que debía comezar a caer froito. Non é cousa de revisar aquí todo canto se argallou desde o semanario nin as desinteresadas colaboracións de moita xente porque sería moi longo. Non durou todo o que sería de desexar pero, malia a dedicación dos dous debuxantes e o meu esforzo, non dabamos feito.

Paco Martín tamén é autor pioneiro de libros de texto de galego (*Lúa Nova 1* e *Lúa Nova 2* e, máis tarde, *Galego 1* e *Galego 2*). El forma parte dese grupo de profesionais que tiveron que facelo todo porque o mundo (neste aspecto) semellaba estar por estreir. Como lembramos aqueles tempos e aqueles traballos?

Por veces con bastante asombro e certa incredulidade. Non sei como fomos capaces –falo en plural porque aquilo fora un esforzo colectivo do que eu formaba unha mínima parte– de facer todo canto se fixo, que non foi pouco, sen medios e coa incrible capacidade de traballo e sacrificio daquelas e aqueles profesionais namorados do seu labor e convencidos da transcendencia de todo canto se conseguira nese eido. Agora sei que o que nos movía eran a responsabilidade asumida e, sobre todo, o Amor, a ilusión por un futuro de esperanza. De calquera maneira, e isto é moi importante, fóra da boa fe e do esforzo enorme de tanta xente, temos que ter conciencia clara de que foi pouco o que en realidade se conseguiu. Non hai

máis que atender unha miga ao que nos rodea e a quen por aí se move. Algo houbo que non se soubo facer ou que se fixo mal e nós non soubemos decatármolos daquela e temos a obriga de asumir ese fracaso e facer algo para que os que agora teñen responsabilidades saiban mellorar as cousas.

Non falamos doutros premios coma o Losada Diéguez, ou o Premio Santiago de TVE, o Primeiro Premio Puro Cora de xornalismo (que nos fala das túas columnas nos xornais *El Progreso de Lugo* e o *Diario de Pontevedra*), nin sequera de que formaches parte do consello de redacción d’*A trabe de ouro*, porque queremos centrarnos na escola, en como ves desde a actualidade da escola.

Quixera que todo fose moito mellor do que daquela foi.

Despois desa experiencia de case corenta anos de ensino, nunha época tremendamente dura e complicada, se che pedíramos un consello para o profesorado actual... cando aínda seguimos a ser un país no que non nos sentimos orgullosos do que somos (a pesar da publicidade dun supermercado) e aínda seguimos sen ser conscientes do valor que é ter unha lingua propia... anímaste, Paco?

Nin son quen nin sabería dar consellos. Quixera que non desaparecese o Amor ou a ilusión da que antes falamos.

Grazas pola entrevista, pero sobre todo, queremos mostrar o noso agradecemento por todo o que como profesor fixeches polo ensino e polo país, por todo o que nos entregaches coas túas obras e por como nos fixeches sentir dentro do mundo cos teus premios.